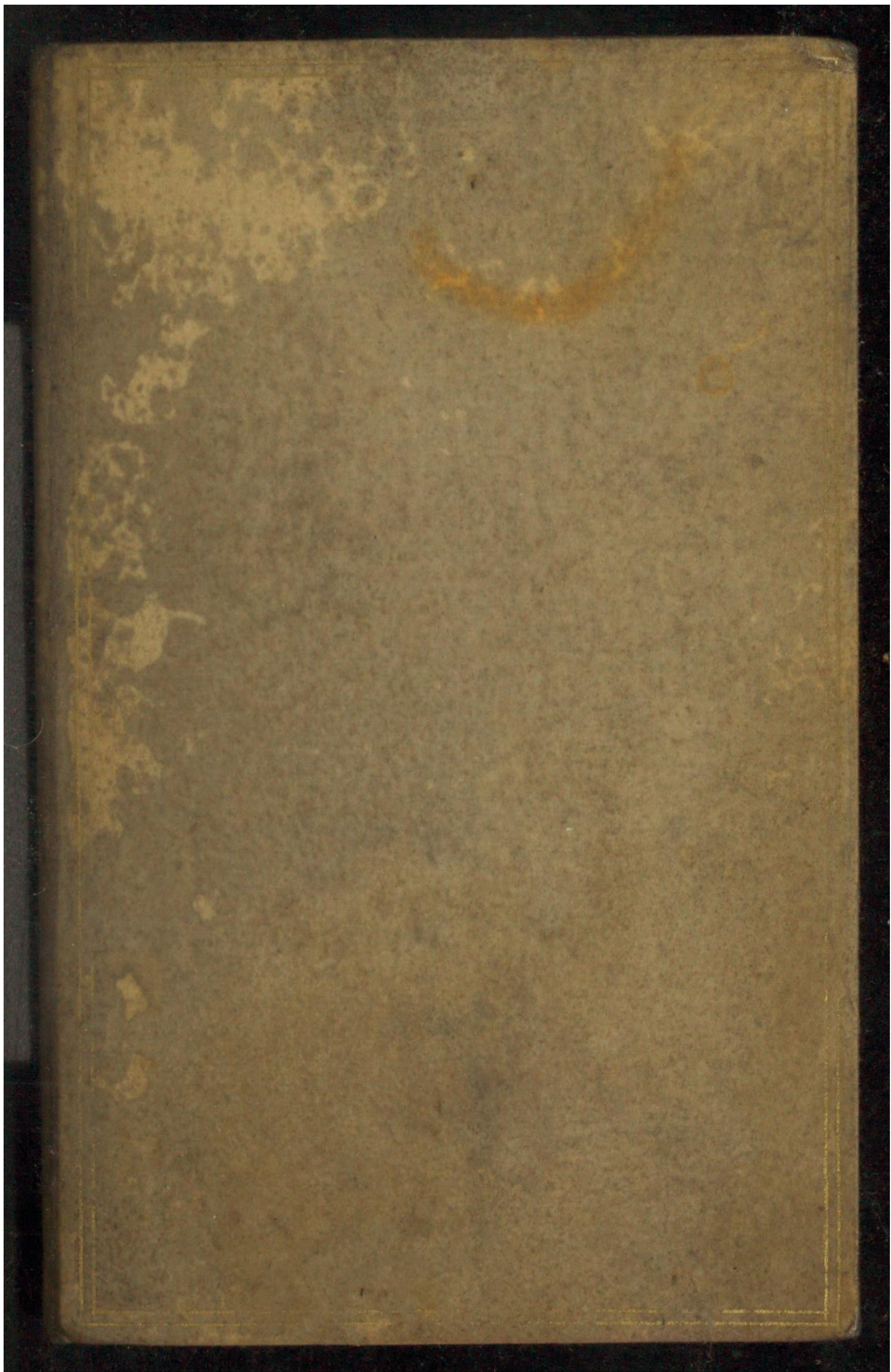
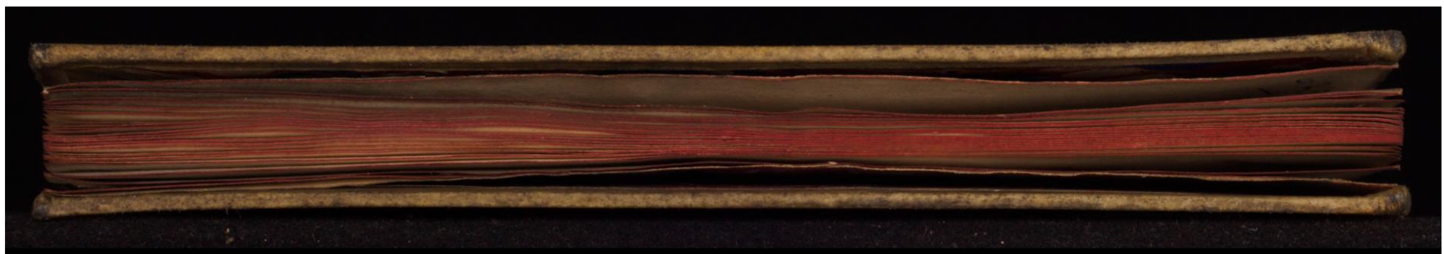

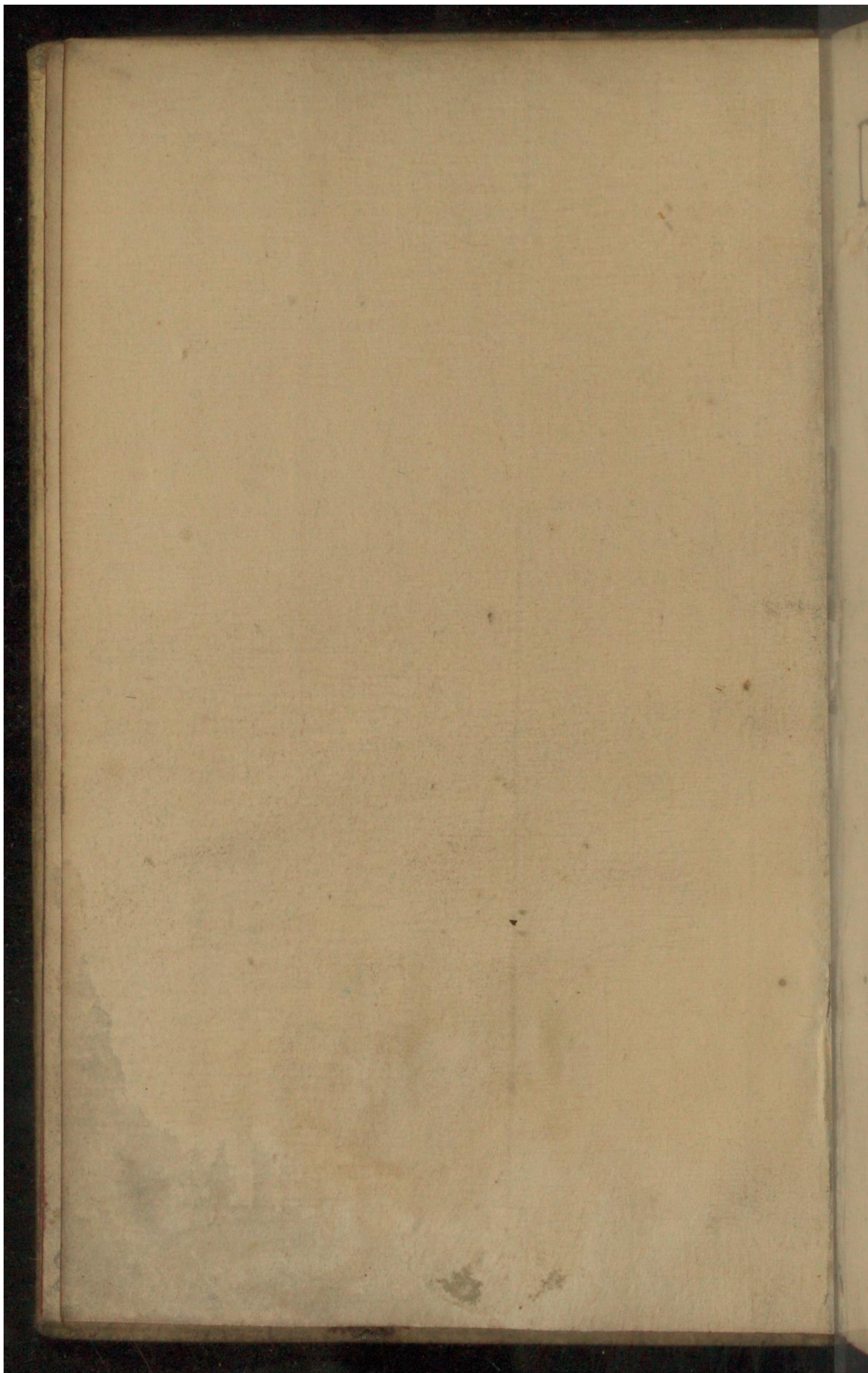

S VIII

BAIF

Duhem
160 fr. fr.
8 ^{bre}. 28

De vasculis libellus, adulescentulorum causa ex Baysio decerptus, addita vulgari Latinarum vocum interpretatione.

PARISIIS.
Ex officina Rob. Stephani.
M.D. XXXVI.

CAROLVS STEPHANVS Lectori S.

QVESTI sunt his diebus apud nos aliquot pueri bonarum literarũ desyderio, quantũ ipsi iudicare potuimus, valde affecti, se non omnia intelligere quæ in libello Bayfii de vasculis cõtinerentur: vehementérque cupere, vt quemadmodum ille vir doctus, eruditioribus & bene literatis operam dederat : eadem quoque ratione efficeret, vt iuniores tyrunculi saltem aliquid vtilitatis & emolumẽti ex eius vigiliis perciperent ac sentirent. Quod cum ille audisset, vt est certe incredibili humanitate præditus, & publicæ vtilitatis amantiss. facile passus est suum libellum in breuem quandam summulam contrahi: quẽadmodum in re vestiaria non multis ante diebus factum fuerat in gratiam adulescentulorum. Neque enim (vt intelligas Lector) eo est vir ingenio, qui sibi tãtum tribuat, vt doctos solùm & eruditos amet, puerorum ingeniis nõ faueat : cuiusmodi fortassis erunt nonnulli, qui suam eruditionem tanquam arcanum quiddam & diuinum videri cupiũt, neque vulgo palàm esse: ne forte grauitatis & authoritatis suæ iacturam faciant: quasi verò sibi tantũ & doctis nati essent. Illud scimus, tantum laudis fœnus non parere scriptum aliquod insigne apud rudes & tyrũ-

culos, quantum apud eruditiores & magis literatos adferre ſoleat. Præterea non modicam iacturam docti alicuius nomen facere, ſiquando ſcriptum ſuum temere à quoquã inuertatur, atque immutetur: quinetiam corrumpatur potius, dum ille puerorum ſtudiis bene cõſultum putat. Hoc certe neminem latere puto: & ſunt mea quidem ſententia, plus quàm plagiariorum pœna digni, qui huiuſcemodi furtis delectantur, & ſibi nomẽ ac laborem alienum attribuũt: niſi id quidem ab authore prius impetrarint, atque eius animum ad puerorũ ſtudium inclinarint: quemadmodum ſanè de hoc libello, vt de priore quoque, diligenter à nobis factum eſt. Non enim vir grauis, & Senatoriis negotiis præpeditus, qualis eſt noſter Bayſius, animum ſuum altiora ſubinde cogitantẽ, ad hæc puerilia tam facile demittere potuiſſet. Tantùm hoc, incredibilem eius humanitatem erga adoleſcentulos bonarum literarum deſyderio flagrãtes, teſtatur: quòd eorum cauſa, non permittat ſolùm, ſed etiam alteri negotium committat, vt libellus ſuus puerorum ingeniis aperiatur, & lucidior fiat: atque in compendium redactus, vulgaria vaſculorum nomina illis indicet. Quod factũ ſi quidem tibi placebit lector, eſt vnde Bayſiũ ſemper laudes & ames.

Sūma rei vaſcu-LARIAE EX BAYFIO.

De vaſis ſignificatione.

INcipiem9 ab ipſa vaſis ſignificatione: deinde verò ad vaſorum appellationes ex eorũ differẽtijs ac generibus petitas, certo ordine progrediemur. Sed ne quid lectorem lateat, aut remoretur, admonendus eſt, ea tãtùm Bayfij eſſe, quæ B literam ſubſignatam habebunt: cætera ex varijs authoribus quæſita: ne quid in hac parte ab adoleſcentulis deſyderari poſſit, quod ad vaſculorum genera pertinere exiſtimabunt.

Vas, *ung vaiſſeau*, quod antiqui vaſum dixere, (quo etiã nomine Cato & Plautus vtuntur) id ſignificat quod vel liquorem, vel quidpiã aliud cõtinet in vſum noſtrum: vel etiam quo liquorẽ aliquem haurimus, ſiue haurire ſignificet, *puyſer*. vt Haurire aquam ex puteo: ſiue quod vulgo dicitur, *humer, ou avaller*: vt, -ille impiger hauſit Spumantem pateram. *Il en avalla une pleine taſſee, ſans ſoy faire prier*. Ea verò ratione primum ab hominibus inuentum & excogitatum vas fuiſſe puto, ne manus vaſculorum officio ſemper fungentes, identidem varijs liquoribus inficerẽtur, dum interdũ etiam impuriſſima quæque manibus tractãda ſunt. præterea vſus & vtilitatis gratia: alioqui diuturnũ ignis calorẽ manus perferre cogerẽtur, & in profundiſſimas lacunas demitti, ſiquidẽ

vaſorum vſum ſemper præbere illis neceſſe eſſet.

Vaſculum, *ung uaiſſelet, ung petit uaiſſeau*, vaſis diminutiuum, quo non ſolùm ad diminutionem ſignificandam vtimur: ſed etiam ad ornatum. Græci autem τεύχη καὶ χεύματα vocant, quæ nos vaſa & vaſcula dicimus.

Vaſariũ dicere poſſumꝰ ex Cicerone, *ung buffet*, quod Itali appellant *una credenza*: nempe vaſariã ſupellectilem & gazã, ac diuitias aureas & argenteas, quas principes noſtri in varijs vaſorũ cælaturis collocare ſolent: vt noſtro tẽpore tum demũ opulẽtiſſimus habeatur princeps, cuius menſa innumeris vaſorũ diuitijs ſcatet. Budæꝰ exactiſſimi ingenij vir, & iudicij admodum expurgati, tertio libro de Aſſe, vaſarium apud Ciceronem pro lege Manilia accipi cõtendit, pro ijs quæ antiquitus publice dabantur magiſtratibus, vt ſunt muli, equi, vaſa, & reliqua quæ magiſtratus inſtrumentum implerẽt. Quod probat ex alio eiuſdem authoris loco, pro lege Agraria. Intelligimus præterea vaſarij nomine pecuniam publice dari ſolitam magiſtratibus euntibus in prouincias, ex qua ſibi neceſſaria compararẽt, quod Auguſti tempore Senatuſconſulto conſtitutũ eſt. Vide Budæum.

Vaſcularius, qui vaſcula argẽtea & aurea facit. Sunt enim inter aurifices, vaſcularij, cælatores, inauratores, & bractearij, *des orbateurs*: id eſt, qui aurum malleis tuſum, & ad quanuis leuitatem ductile rebus inaurandis inducunt. Budæus.

Vaſculorum autem & poculorum ſculpendorum ars à Græcis toreutice dicta eſt, à verbo τορεύω, quod eſt torno conficio. Tornus autem fa-

brile inſtrumentum eſt, quod vulgus vocat, *ung tournouer*. Itaque toreutice ſculpturam, vel, vt aliqui loquuntur, ſcalpturam complectetur. Vnde toreumata, huiuſmodi opera dicuntur, aut ſculpta, aut cælata ex quacunque materia quæ in delicijs habeatur. quo verbo Cicero, Salluſtius, & reliqui vtuntur. Martialis,

Solus Phydiaci toreuma cæli,
Solus Mentoreos habes labores.

Quod autem toreumata torno fierẽt, & ex quacunque materia, id oſtendere videtur locus Virgilij tertia ecloga, -pocula ponam
Fagina, cælatum diuini opus Alcimedontis,
Lenta quibus torno facili ſuperaddita vitis.

Cælum enim, *ung burin*, ferrum eſt ſculptorium, inſtrumentum cælatoris. A quo cælata vaſa dicuntur, in quibus arte ſculptoria deſcripta erant inſignia quædã opera, *uaiſſeaulx ouurez, entaillez, labourez dorfeurerie*. Plin. lib. 34. cap. 7, Duo pocula Calamidis manu cælata æmulatus eſt, vt vix vlla differẽtia eſſet artis. De Zenodoro loquitur, ſcientia fingendi cælandíque nulli veterum poſtpoſito. Budæus tertio de Aſſe, Magnificam æſtimatricem cælaturæ priſcam ætatem fuiſſe oportet, quæ vaſa cælata in ſingulas libras ſenis ſeſtertijs emeret: id eſt, centenis & quinquagenis aureis noſtris. Mirum autem eſt in auro cælando, inclaruiſſe neminem: argento, multos: qua in arte maxime laudatus eſt Mentor, de quo ſuprà diximus: vnde labores Mentoreos vocat Martialis. At vero argentum apud antiquos, hominum ſermone celebratius fuit.

De varijs vasorum appellationibus.

VAsorum appellationes variæ: aliæ quidem à materia sumuntur, ex qua conflata & cõfecta sunt, vt aurea, argentea, ærea, lignea, fictilia, vitrea, crystallina, murrhina: aliæ verò ab vsu & vtilitate quam præstant, vt à potu potoria: aliæ autem ab ijs rebus, quas cõtinere solent, nomina accipiũt, vt ab escis escaria, à vino vinaria: item & aquaria & vinaria: & ab vnguentis, vnguentaria: sic etiam à promulside, promulsidiaria: aliæ insuper à forma, quam referre videntur, vt à modij similitudine, modiolus: & à cymbæ forma, vasa cymbia: aliæ præterea à quibusdam locis, in quibus præstantiora vasa fiunt, vel è quibus materia adfertur excellentior ad ea conficienda, vt à Delo & ære Deliaco, vasa Deliaca: à Corintho & ære Corinthio, vasa Corinthia: eadem quoque ratione Samia & Aretina. Quas omnes differẽtias vnà cum ipsis vasorum nominibus suo ordine describemus. Ac primùm ipsarum differentiarũ genera exequi necesse est prius, quàm ad specierũ diuisionem ac declarationem descendamus.

Vasa aurea.

RAram auri mentionem apud antiquos reperiri, & rariorem etiam quàm pro nostri tẽporis opulentia: quẽadmodum in auro cælando inclaruisse paucos, aut neminem, contendit noster Budæus lib. 3 de Asse. Itaque vasis aureis

rarò vſos fuiſſe ipſos veteres compertũ eſt: magis enim argẽto delectabantur. Sed poſteaquam, inquit Plinius lib. 33. cap. 11, Aſia primùm deuicta, luxuria in Italiã immiſſa eſt, aurũ magno in pretio haberi cœpit. Siquidẽ L. Scipio in triumpho tranſtulit vaſorum aureorum pondo c. millia.

Vaſorum autem aureorum vſus apud antiquos præcipuus erat in conuiuijs ſumptus, & honoris ac luxus gratia. inde Cicero conuiuialia vaſa appellat: Multáque (inquit) conuiuialia ex auro & argento vaſa.

Poculum aureum, *une couppe dor*. Plinius ſcribit Philippum regem poculo aureo puluino ſubdito dormire ſolitũ. Cic. in Verrẽ, Tum illa ex patellis & thuribulis, quæ vellerat, ita ſcitè in aureis poculis illigabat, ita aptè in ſcyphis aureis includebat, vt ea ad illam rem nata eſſe diceres. *Que tu euſſes dict, quilz euſſent eſte faictz tous propres a cela.*

Patera aurea, *une taſſe dor*. Virgilius,

-ille impiger hauſit
Spumantem pateram, & pleno ſe proluit auro.

Hoc eſt, hauſit plenam pateram auream vini. *Il beut tant, que une grande taſſe pouoit tenir.*

Aureus guttus apud Liuium, Argenteo pollubro, & aureo gutto.

Aureis præterea vaſis ventris onus excipiebant ditiores antiqui: quod de Heliogabalo refert Lãpridius. Mart. in Baſſum,

Ventris onus miſero, nec te pudet, excipis auro
Baſſe, bibis vitro. B. Cætera in vaſorum ſpeciebus dicemus.

Vasa cælata.

VAsa cælata, *uaisseaulx entaillez*, in quibus vasculariorum & cælatorum artificio insculpebantur varia signa & simulachra deorum. Plin. lib. 33. cap. 12, Vlyxes & Diomedes erāt in phialæ emblemate. Emblema autē, vt illud obiter tangamus, ætas nostra non nouit: fitque cum interraso, vt inquit Plinius, ligno vel marmore: aliud quiddam vel aurum vel argentum vermiculato opere eleganter conseritur, & aptatur ad variarum rerum effigies. Ita quoque ornabantur vasa emblematis, dictis ἀπὸ τοῦ ἐμφιβλῆσθαι, quòd vasis adijcerentur, & reuellerentur, cum libitum erat. Hinc est quòd Cicero Verrem criminatur, qui vasorum Haluntini emblemata reuulserat, atque adeò pretiosissimam eorū partem & toreumata absterserat impudentissimo latrocinij genere: Sícque, inquit Cicero, Haluntini excussis delicijs cum argento puro domum reuertuntur. Itaque emblema, insertū & insitum quid in æreo aut argenteo vase significat, quod pro ornatu temporario & exemptili ponitur: vulgus paramentum vocat. Videto diligenter Budæum & Baysium.

Hydriæ præterea argenteæ luxus gratia fieri solebant. Cic. 4. Verrinarum, Dicebant scyphorum paria complura, hydrias argenteas, &c.

Illigabantur & aureis crustis vasa argentea & cymbia, & alia quæ incrustata vel crustata dicere

possumus, *emaillez*: atque ab eiusmodi crustis, crustularij dicti, quorum artificio vasa crustulis illigabantur: vnde & incrustare dicimus. Horat. Syncerum cupimus vas incrustare. Cæterum vasa aureis crustis illigata, Martialis in sexto vocat chrysendeta. Dicuntur & lances chrysendetæ ab eodem in apophoretis. Baysius.

Sigillata quoque vasa dicebantur, sigillis quibusdam ornata, *autour desquelz estoyent de petites imaiges enleuees en bosse.* vnde scyphi sigillati apud Ciceronem in Verrem. Signa autem siue sigilla, Græci ἀγάλματα καὶ ἀγαλμάτια dicunt, súntque veluti simulachra vel deorũ vel etiam heroũ aut animalium, quibus circunquaque vasa exornari solebant, Græci ἐχθεῶν vocant. B. Vnde Virgilius, Cymbiáque argento perfecta atque aspera signis. Cymbia signis aspera dixit: hoc est sigillata. Cæterum signa illa ab excellentia nomẽ accipiebant: vt signa Corinthia, hoc est quæ in Corintho fiebant. Plin. lib. 34. cap. 8, Signis quæ vocant Corinthia, plerique in tantum capiuntur, vt secum circunferant. Paulo post autem ait, Minoribus simulachris signísque innumera prope artificum multitudo nobilitata est.

Vasa autem pura dixit iurecõsultus, atque adeò ipse Cicero, pro ijs vasis quæ cælata nõ sunt, neque vllis ornamentis decora, quæ vulgus vocat *a plain ouurage.* B.

Vasa ἀνάγλυφα, *grossemẽt entaillez*, vocat ea Plinius lib. 33. cap. 11, quæ rudia sunt, & in asperitatẽ excisa ac cælata. Hoc est, non leuia, & cælaturis inæqualibus eminentibúsque incisa: ab ἀνὰ καὶ

γλύφω. Deinde vero ait Plinius, circa linearum picturas vasa anaglypha curiosius fieri solere. Quod intelligendum videtur de ijs vasis, quæ per commissuras lineas, aureas, vel argenteas habent, vt idẽ author interpretatur. Rudia illa vasa vulgus vocat, *faictz a la grosse mode.*

Quod superest de cælaturis, ex priori capite repetito: tantùm enim hic ordinem obseruamus.

Vasa argentea.

VAsa argentea, *uaisselle dargent*, in vsu frequentiori erant apud antiquos, quàm aurea. Vilius enim argentum est auro, vt inquit Horatius. Fiebant autẽ multis modis. Quinetiam vasa argento circunclusa ab labris, dixit Iulius Cæsar 6. belli Gallici: Hæc, inquit, studiosè acquisita, ab labris argento circuncludunt, atque in amplissimis epulis pro poculis vtuntur.

Scyphus argenteus, *une couppe dargent*. Plinius refert Lucium Crassum duos scyphos argenteos habuisse, Mentoris artificis manu cælatos: confessúsque est nunquam se ijs vti propter verecundiam ausum. erant enim centum sestertiorum pondo: quemadmodum eundem sex millibus sestertiûm in singulas libras vasa empta habuisse refert idem Plinius. Sed de scyphis vberius in vasis vinarijs & potorijs ac poculis dicemus. Cæterum primus Heliogabalus, si Lampridio credimus, cacabos argenteos, & mensas ac capsas argẽteas priuato vsui habuit.

Lanx argentea, *plat dargent*. Lances centenis libris argenti quingentas numero Romæ fuiſſe conſtat ex Plinio, multóſque ob eas conſcriptos dolo concupiſcentium. De lancibus autem dicemus ſuo loco, cum de eſcarijs vaſis agemus.

Solium argenteum, *une cuue a ſoy lauer*. Mulieres, inquit Plinius, in balneis ſolijs argenteis vtebantur ad luxum, quemadmodum etiam ſcaphijs argenteis. quæ vaſa erant ad lotium excipiendum dedicata: quibus etiam argenteis vtuntur hodie viri Galliarum primarij.

Repoſitorijs argentum addi ſua memoria cœptum referre Feneſtellã ait Plinius lib. 33. cap. 11. Itaque huiuſcemodi repoſitoria argentata, nõ argentea vocabimus: nempe emblematis argenteis ornata & illigata, de quibus infrà dicemus. Quin etiam idem Plinius refert Caluium oratorem ſuo tempore queri, quòd vaſa etiam coquinaria ex argento fierent: ita enim loquitur. Cæterum pateram argenteam, & pocula argẽtea, & crateras argenteos, pro cælaturæ atque operis forma dicere poſſumus: quæ omnia vaſorum genera ſuo ordine à nobis explicabuntur.

Vaſa ærea.

VAſa ærea, ſiue ænea Plinio, & Virgilio ahena, *uaiſſelle darain ou de cuyure*, ab æris nobilitate & excellẽtia nomẽ acceperũt. Adde quòd ahena abſolutè pro cacabis æreis accipiũtur, in quibus aqua igni admouetur vt calefiat. *ung*

chauldrõ. Virg. Aut folijs vndam tepidi despumat aheni. Horat. Sub noctem gelidam lignis calefactat ahenum. AEris autem tres à Plinio species potissimum enumerantur: Corinthium, à quo vasa Corinthia apud Ciceronem quarta actione in Verrẽ: Deliacũ, à quo vasa Deliaca apud Ciceronem pro Sextio: & AEgineticum. Sed omniũ præstãtissimum esse puto Corinthium. Nam æris notam pretiosiorem ipsa opulentissimæ vrbis fecit iniuria: quia incendio perustis plurimis statuis atque simulachris, æris, auri, argentíque venæ in cõmune fluxere. Fuit etiamnum antiquissima gloria æris Deliaci. Vnde Deliaca supellex à Cicerone dicta, *mesnage darain*, in qua erant triclinia, & lecti, cum pedibus & fulcris ex ære Deliaco factis. Vasa autem Corinthia Strabo in octauo, χαλκώματα κορινθιουργῆ appellare videtur. B. Plin. lib. 34. cap. 2, Sũt ergo vasa tantũ Corinthia, quæ isti elegantiores nunc æs sculpendo transferunt, modo in lucernas, modo in trullas, nullo munditiarum respectu. Quinetiam Cicero in Paradoxis matellionem Corinthiũ dixit, ære Corinthio factum. Itaque ex Plinio lucernæ, lychni, & lampades ex ære fiebant: sed non vsqueadeo puro, nisi propter luxum. nam qui lucernis Corinthijs vtebantur, præter communẽ vtendi rationem faciebãt. AEgineticũ enim æs, vt idem inquit, lychnuchis, candelabris, & huiusmodi vasis ignobilioribus conflandis dedicabatur: de quibus suo ordine dicemus. Fuit & æs Cyprium laudatissimum apud antiquos: vnde fortassis nos cuprum vocamus pro ære Cyprio. Plin. Teritur Cyprio ære in

Cypriis mortarijs, *mortiers de cuyure.* Quinetiam Cyprium abſolute pro cupro, quod vocamus, poſuit Plinius lib.36.cap.26.

Vas cupreũ, *pot de cuyure.* Plin.lib.23.cap.3, Coquitur in cupreo vaſe ad craſſitudinem mellis.

Labris quoque ahenis vtebãtur antiqui in balneis, *une tinne de cuyure:* quibus nunc quoque Germanicę mulieres etiã vtũtur ad abluẽdos quibuſlibet octonis diebus infantulos ſuos: & nos quoque æſtiuo tẽpore labris ahenis frigida aqua oppletis, vinaria vaſa reponimus dũ cœnatur. Virg.
Sicut aquæ tremulum labris vbi lumen ahenis
Sole repercuſſum, aut radiantis imagine lunæ.

Vaſa conflatilia, *uaiſſeaulx de fonte.*

Conflabantur enim vaſa ærea delicatiora & ſonora apud antiquos, quæ in theatris reponi ſolebant pro ratione magnitudinis theatri: eáque ita fabricata erant, vt cum tangerentur, ab ipſa voce ſonitum facerent inter ſe diapaſon, diapente, ex ordine ad diateſſaron. Vitruuius lib.5.cap.5, Itaque vox à ſcena vti à centro profuſa, ſe circunagens, tactúmque feriens, per ſingulorum vaſorum caua excitabat auctam claritatem, & concentu conuenientem ſibi conſonantiam. Nihil enim eſt in omnibus metallis, quod ſono & harmoniæ ac voci aptius ſit, quàm ipſius æris materia. Hinc eſt quòd tubæ bellicæ, æreæ potiſſimum factæ ſunt, vt etiam Virgilius æs pro tubis ponat: -quo nõ præſtantior alter AEre ciere viros. hoc eſt tuba. Dicerẽ hoc loco quemadmodum æs pro pecunia apud antiquos ſumi ſolebat, quoniã primũ ærea pecunia fieret. Sed vereor ne illud eſſet

aproſdionyſum: quapropter ſatius eſt ad reliquas vaſorum differentias tranſire.

Vaſa ſtannea.

VAſa ſtannea, *uaiſſelle deſtain*, antiquis in vſu non fuiſſe reperio. Quinetiam non ita pridem apud Italos commigrauit hic vaſorū vſus, vt culinaria vaſa, ſtannea fierent: neque verò adhuc hodie omnibus communis eſt: fictilibus enim & vitreis potius vtuntur quidam. Gallis verò iampridem hic vſus inoleuit: quo & rei domeſticæ & ſumptibus parcitur.

De ſtanno autem tantū hoc refert Plinius: Stannum illitum æneis vaſis, ſaporem gratiorem facere (quapropter vulgus quoque noſtrum ollas iuſcularias, *potz a ſouppe*, ſtanno illinit) itē & compeſcere æruginis virus. Vnde hydrias & vaſa aquaria, ſi quidem ænea ſint, ſtāno intus illinimus: mirúmque eſt, ſtannum æri illitum, pondus non augere. Fiebant quoque apud antiquos ſpecula ex ſtanno laudatiſſima, quæ Brūduſij temperabantur, donec argenteis vti cœpere & ancillæ. Plin. lib. 34.

Stannum præterea Homerus vocat caſſiteron Iliados 6. Vnde caſſiterina vaſa eleganter dicere poterimus pro ſtanneis.

Vaſa plumbea.

PLumbi vſus ad vaſa infrequẽs fuit apud antiquos, vt etiam apud nos quoque, propter metalli pondus & vilitatem. Cæterum vaſis plumbeis tantum vtimur ad odores conſeruandos & vnguenta, atque alia quæuis liquida pretioſiſſima. Itaque capræ illius ſylueſtris excremẽtum vſqueadeo odoratum, quod moſchum vocãt pharmacopolæ, in pixidibus plumbeis reponere ſolent, & diu admodum incorruptum ſeruare. Præterea regum corpora capſis & ſarcophagis plumbeis vncta & aromatibus illita, Galli humi recõdere ſolent: ſua enim denſitate prohibet plũbum, ne odor internus effluat & diſſipetur, néve externus aer illabatur: quæ ratio eſt cur corpora imputria diu ſeruantur. Sed nunc locus non eſt vt de plumbo plura dicamus: huius autem rei qui plura deſyderabit, requirat apud Plinium lib. 34, vbi de argẽto plumbato & replumbato loquitur: nempe dum plumbum ab eo auellitur, & argentũ purum relinquitur: præterea etiã de plumbatione vel potius plumbatura, hoc eſt, quando plumbo maſſa maſſæ iungitur, ita vt iunctura plumbea cohæreat, quemadmodum fit & ferruminatio.

Vasa lignea.

VAsa lignea, *waisseaulx de bois*, multis modis, variísque lignorum materijs apud veteres fiebant, quemadmodũ nunc quoque fiunt. fuit enim fagi honos præcipuus in vasis, *du fau, ou du hestre*, propter eius lentorem plicabilem: fiebántque ex fago pocula elegantissima tornata, & arte toreutica cælata. Virgilius, - pocula ponam Fagina, cælatum diuini opus Alcimedontis. Cuiusmodi fortassis sunt ea pocula quæ ex æde D. Claudio sacra adferuntur. Cæterum memini me legisse, M. Curiũ iurasse se ex præda nihil attulisse præter guttum faginum quo sacrificaret. faginum præterea cantharum describit Stroza pater: - hinc faginus illi Cãtharus effundit glocitãti pocula collo. Virgilius insuper buxum tornatile appellat, quòd eo fiebant vnguentariæ pixides, & alia huiuscemodi toreumata, quæ buxea vasa appellare possumus. Buxo etiam fiebant laudatissimæ tibiæ. Seneca, Tibi multifora tibia buxo solenne canit. Betula item, *bouleau*, arbor est eximij cãdoris, qua fiũt circuli vasis vinarijs idonei. Vtilis etiam est conficiendis cistis & sportellis, flexibili crate. eius ligno nostra ætas varij generis & vsus quoque vasa conficere solet: quæ (si quidẽ nobis liceat noua effingere vocabula) vasa betulina appellabimus, *waisseaulx de bois blanc*.

Vasa quoque hæderacea antiquis in honore maximo fuerũt, ea potissimũ ratione, qua Plinius ait

in vaſe hæderaceo vinũ tranſfundi, aquam rema nere, ſi forte commixta ſit. Cuiuſmodi fuit vas illud quod Homerus Ciſſimbium appellat (Græci enim κιασὸμ hæderã vocant) datúmque fuiſſe Ciclopi ab Vlyſſe ſcribit. Huius poculi Euripides & Callimachus apud Macrobium meminerũt. Fiebant etiamnum ex terebintho calices excellentiſſimi, qui à nomine authoris θηρίκλειοι appellabã tur: quemadmodum Antigonides & Seleucides, quibus Antigonus Seleucúſque nomina indiderunt. Plinius, Celebratur & Thericles nomine, calices ex terebintho ſolitus facere torno. B.

Vaſa vitrea.

VItreorũ vaſorũ vſus, quæ Græci ὑάλινα võ cant, haud ita pridem inuentus eſt. Vitrum autem quando primum inuẽtum, & quomodo conflatũ, Plinius recẽſet lib. 34. cap. 24. Neque vero alienum fuerit vaſa potoria, quæ ex vitro fiunt, vnà cũ vulgo vitra appellare: quẽadmodũ Martialis vaſa cryſtallina, cryſtalla appellat. Itaque ſi quidem vitrea vaſorum materies ex ſilice conflata fuerit, vitra ſilicea ſiue ſilicina appellabimus. Si vero lapidibus vſtis, vt ferè fit, vitra erunt lapidea. atque in hoc cõmunem loquendi vſum non aſpernabimur.

Vaſa vitrea excellentiſſima laudantur hodie ex Murano oppido Venetijs proximo, in ipſo Adriatico mari.

Calices vitrei, vaſa erant potoria, quemadmodũ etiam nobis, quorum formam imitãtur ſacroſancti illi calices, quibus noſtri ſeniores in ſacrificijs diuinis vtũtur. vulgus vocat *ung calice*. Quod autem calicibus biberent antiqui, id oſtendit locus Horatij, Fœcũdi calices, quem non fecere diſertũ? Cæterum calices vitrei à Græcis verbum è verbo *κάλικες ὑάλινοι* dicuntur, authore Iulio Polluce. Erat & Nimbus vitreus: cuius mẽtio multa apud Martialem. B.

Vaſa cryſtallina

CRyſtallũ fieri aiunt gelu vehementiore concreto, argumento eſſe non aliubi reperiri, quàm vbi hybernæ niues maxime rigent, glaciémque eſſe, vnde nomen Græci dederunt.

Ex cryſtallo autem vas amphorale víſum eſt, authore Xenocrate.

Aſyntheta Plinius author eſt vocari vaſa cryſtallina pura, ſine vlla macula & vitio: vitia enim artifices cælatura occultant. Iuuen. Grãdia ponũtur cryſtallina. De poculis intelligit, quæ ex cryſtallo fieri ſolebant. Martialis in 3,

Opimianum morionbus nectar
Cryſtalliníſque, murrhiníſque propinat.

Idem in decimo, cryſtalla pro cryſtallinis vaſis dixit. Plura qui volet, requirat ex Plinio.

Vaſa murrhina.

MVrrhina pocula antiquis laudatiſſima fuerunt, quemadmodum cryſtallina: referútque ea Plinius ex oriente mitti: inueniũtur enim ibi in pluribus locis, nec inſignioribus Parthici regni, præcipue tamen in Carmania: amplitudine nuſquam paruos excedunt abacos, craſſitudine rara, quanta vaſi potorio eſſe debet. Humorem putãt ſub terra calore denſari. Quòd autem in murrhinis magis laudatur, eſt ipſa colorũ varietas, ſubinde circũagentibus ſe maculis purpureis, & rubeſcentibus, lacteis, quas maculas videre eſt in illo piſce qui murrhena dicitur: vnde murrhina vaſa dicta crediderum. B.

Murrhina vaſa ætas noſtra non nouit: tantûm hoc memini, me vidiſſe Venetijs quædam vaſcula quæ ex oriente adferri ſolere audiebamus: aiebántque neſcio quot annos in penitioribus terræ locis aſſeruari ſolere priusquàm exerantur, donec pelluceant: atque ob id venenum nunquam admittere: vulgus porcellanam vocat. ob id fortaſſis quòd ex eo puluere, quem Plinius puteolanũ vocat, quíque in aqua indureſcit ac lapideſcit, efficta erãt, vt dicantur quaſi puteolana ab Italis. Sed nihil huius rei compertum eſt nobis præter diuinationem. Murrhinum autem quid ſit, neſcio an recte conijcere poterimus eum eſſe lapidem pretioſum, quem vulgus vaſculariorum vocat aquam marinam: accedit enim ad deſcriptionem Plinij,

quam de murrhino conſcripſit. Cæterum illud tantum addã, vaſa murrhina apud antiquos ſummo in pretio fuiſſe. hinc ait Tranquillus, Auguſtum ex Alexandria capta nihil ſibi præter vnum murrhinum calicem ex inſtrumento regio retinuiſſe. De his autem videto Plinium.

Vaſa lapidea.

FIebãt & apud antiquos vaſa lapidea in multos vſus, & ex delicatiſſimis potiſſimũ lapidibus, ac marmoribus pretioſis: qualia erãt quę ex onyche marmore Arabiæ pretioſiſſimo fiebãt: vt vaſa potoria apud Germanos primũ onychina facta refert Plinius: deinde pedes lectorum & ſellas ex eodẽ marmore cœptas fieri, dicit. Corneli⁹ Nepos tradit magno fuiſſe miraculo, cũ P. Lentulus Spinter amphoras ex onychino marmore, & vrceos onychinos magnitudine cadorũ oſtẽdiſſet. Eſt & præter hũc alter quoque pretioſus onyx, quẽ cornalinã vocat vulgus. Vide Pliniũ. Dictus onyx quòd formam vnguis humani habere videatur.

Quinetiã labra ex Porphyritide ab antiquis fieri ſolere oſtẽdũt antiqua illa monumẽta, quæ adhuc hodie Romæ viſuntur, præſertim circa ædẽ D. Ioannis in Laterano. ſúntque eius propemodũ formæ ac coloris, cuius eſt vas illud marmoreum quod hodie in Dionyſiana viſitur: cupam Diocleſiani vulgus appellat. Ego vero labrum antiquum fuiſſe exiſtimauerim. Erat autẽ labrũ, vas balneariũ, quẽadmodũ & ſoliũ. Cic. Terẽtiæ, Labrũ ſi in

balneo nõ eſt, fac vt ſit. *une tinne.* Inde labellũ, *une tinnette.* Plin. Cinerémque in labellis, aqua addita cõfricãt manu, & cõſidere patiũtur. Labra quoque vinaria, lupinaria, & olearia Catoni, in quib⁹ lupini conduntur, & in quæ vina è lacu, oleum è cortina trãſferũtur. Fiũt quoque apud nos mortaria lapidea, in quibus varia aromata contũdimus.

Hũc præterea, inquit Plinius, alabaſtritẽ lapidẽ vocant, qui excauatur ad vaſa vnguẽtaria, quoniã optimè ea incorrupta ſeruare dicitur, *de lalbaſtre.* Itaque vaſa alabaſtrina dicemus ea, quæ ex alabaſtrite lapide fiũt, *uaiſſeaulx dalbaſtre*: qualia vidim⁹ torno eleganter fieri Florẽtiæ, ad antiquũ morem excauata & efformata: ἀλάϐαςρον autem Pollux vas vnguẽtariũ appellat, quod à nobis alabaſtrũ ſiue alabaſter dici poterit: cuius vaſis fit mẽtio in Euangelio de Magdalene, quæ effudit alabaſtrum vnguenti nardi piſtici pretioſi. Alabaſtrũ quoque Thebaidis regionis oppidũ, in quo plurimus lapis topaziũ reperiebatur, Plinius fuiſſe refert lib. 37. cap. 8.

Vaſa fictilia.

VAſa fictilia, omnium viliſſima habebantur, fiebántque ex argilla potiſſimum, aut alio quouis luto præpingui, *potz de terre*: quorum vaſorum efformatores & effictores à fingendo figuli appellati ſunt, *potiers de terre.* Hinc Auſonius de Agathocle, -rex ego qui ſum Sicaniæ, figulo ſum genitore ſatus.

De quo etiam illud à Iuuenale refertur, eundem regem fictilibus in mensa vasis vsum fuisse: Fama est fictilibus cœnasse Agathoclea regem. Fictilia autem erant potissimum vasa aquaria, vt vrcei, hydriæ: præterea etiam culinaria quædã, vt ollæ, lances, catini, & alia huiuscemodi: de quibus tempus est vt seorsim dicamus, si prius illud explicauerimus, vasorum fictilium præstantiora haberi solere Samia & Aretina: hoc est, quæ in Samo insula & Aretio vrbe Cãpaniæ fiebãt. Plaut. in Capt. Ad rem diuinam, quibus est opus, vasis Samijs vtitur: quemadmodum vulgus Italorum Maiorica vasa appellat, quæ in altera ex insulis Balearibus fiunt, quam vulgus Maioricam appellare solet. Itidem & nos eadem ratione vasa Bellouaca dicemus, *potz de beauuais*.

DE ALIIS VASORVM DIFFERENtijs, quæ ex eorũ vsu sumi solent: itémque de varijs eorundem nominibus.

EXplicatis vasorũ differentijs generalioribus, æquũ est vt ad ipsas species descẽdamus, quæ & eorum nomina, & vtilitates ipsas cõplectuntur. Itaque primũ de escarijs vasis dicẽdum: deinde verò de potorijs, vinarijs, aquarijs, niuarijs, & huiuscemodi omnibus agemus suo ordine.

Vasa escaria.

VAsa escaria, in quibus escæ, hoc est edulia & mensæ reponebantur, aut deferebantur ipsis conuiuis: quorum nomina seorsim à

nobis recensenda sunt.

Vasa promulsidiaria dicebātur ea, quibus promulsidem apponebāt. Est autem promulsis, quod vice mulsi (vulgus vocat, *du claré*) dabatur conuiuis ad prouocandam auiditatem cibi. *entree de table.* Huiusmodi fortassis erant artolagani, *gasteaulx fueilletez*, oleæ, *des oliues*, & lucanica, *des saulcisses*. Cicero Papirio Pæto. Neque est quòd in promulside spei ponas aliquid, quam totam sustuli: solebā enim antea delectari oleis, & lucanicis tuis. B.

Lanx, *ung plat*, variæ formæ erat: quemadmodū apud nos quoque esse solet. Lances enim aliæ latæ (vnde platum à latitudine vulgus appellauit) aliæ cauæ. Mart. Et leues scutulas, cauásque lāces. Aliæ item maximæ, mediæ, & minimæ, vt inquit iureconf. præterea erant aliæ quadratæ, vt apud eundem iureconf. aliæ rotundæ. Horat.

Vmber, & iligna nutritus lance, rotundas
Curuet aper lances, carnem vitantis inertem.

Itaque lanx à latitudine dicta est, apta quidem dapibus & escis reponendis. vnde Iuuenalis,

Aspice quàm magno distēdat pectore lancē. B.

[Ea etiamnum vtebantur in sacrificijs deorum in quibus exta animalium sacrificatorum reponebantur. Virgilius 2. Georg.

Lancibus & pandis fumantia reddimus exta.]

Lāces chrysendetas vocare videt̄ Martialis in 2,

Immodici tibi flaua tegunt chrysendeta muli.

Hoc est, lāces aureis crustis illigatæ & exornatæ, de quib⁹ suprà diximus. Lāces autē τοὺς πίνακας vocāt Græci, atque adeò Athenæus & Pollux. B.

Catinus lance profundior erat, & à capiēdo di-

ctus, *ung plat creux*: Itali adhuc vocant *cadin*. Catinis autem vtebantur Romani ad pullos reponẽdos, & alia obſonia, vt hodie platis vtimur. Horatius primo Serm.

Aut poſitũ ante mea, quia pullum in parte catini
Suſtulit eſuriens, minus hoc iucundus amicus.

Piſces quoque catinis reponebant. Idem 2. Serm.

Anguſtóque vagos piſces vrgere catino. Qui piſces obſonij nomine veniũt: id enim Græci ὀψόνιον vocant, vt colligere eſt ex 21. cap. Euang. D. Ioannis. ὄψον enim Græci vocabãt, quicquid piſcium aſſabatur ſuper carbones: inde obſonator, qui piſces aſſandos emit. Catino autem fictili vtebantur pauperiores. Horat. 1. Serm.

-aſſiſto diuinis, inde domum me
Ad porri & ciceris refero, laganíque catinum.

Quo loco inter Campanam ſupellectilem annumerare videtur.

A Catino diminutiuũ catillum. Idem eodẽ loco,

-menſáve catillum
Euandri manibus titum deiecit. B.

Feneſtella, vt inquit Plinius, tympana ſe iuuene dicit appellata patinas & lances, quas antiqui magidas appellauerãt. μάγις autem Græcum vocabulum eſt, quo ſignificantur menſæ, quæ apponuntur & remouentur, authore Iulio Polluce. B.

Ferculum, vas ad ferendum obſonium vel pulmentarium.

Patina vtebantur antiqui ad coquendos piſces, & cætera id genus. Plin. lib. 23. de fæce cepe, Decoquitur, inquit, in patinis cum ſale & adipe, ad tumorem quoque maxillarum & ceruicũ: tum

etiã ferculi vice. Et, nisi me fallit opinio, eadẽ patina vtebantur & ad coquendum & ad ferendum obsonium, elixum præsertim. Horat. 2. Serm.

Affertur squillas inter murena natantes
In patina porrecta.

A patina quoque tripatinum dictum. de quo videto Bayfium diligenter, vbi loca aliquot Plinij restituta animaduertes.

Patella quoque, vas escariũ, ad olera & pulmẽta reponẽda. Horati⁹ in epistola ad Torquatũ, lib. 1,

Nec modica cœnare times olus omne patella.

Iuuenalis in quinta,

Ponitur exigua feralis cœna patella.

Quibus verbis palàm est, patellam pro parua patina sumi, quæ ab istis tũ modica, tum eigua dicitur. Iulius Pollux λεκανίδα vocat: Patellas enim vocant Græci λεκάνας: sicut etiam κύκλοι apud illos dicuntur, quos nunc orbes & quadras dicimus, *des taillouers, des assiettes*. Bayfius.

Paropsis, quẽadmodũ patina, tum pro vase escario, tũ etiã pro vili obsonio & iure, & etiam maza apud Pollucem & Athenęum ponitur. Iuuenalis,

Quàm multa magnáque paropside cœnat.

Erant autem argenteæ paropsides & fictiles. Martialis in 11,

Cui portat gaudens ancilla paropside rubra
Alecem: sed quam protinus illa voret.

Vide diligenter Bayfium.

Discus pro vase escario, Apuleio sumit: Cœnarũ reliquijs discus ornatus. Nisi malumus cũ Polluce pro orbibus sumi, quos ille κύκλους ἀργυροῦς, orbes argenteos, ἢ χεύματα ἀργυρᾶ, ἀπίνα-

κας vocat in ſexto. Erat item diſcus maſſa plumbea, ad formam orbicularem facta, quam pugiles & palæſtritæ ſiue athletæ in ludis gymnicis iaculabantur in ſublime. Ouid. 10. Metamorph.

Splendeſcunt, latíque ineunt certamina diſci.

Scutula, *une eſcuelle*, lance minor erat: quapropter inquit Martialis, Et leues ſcutulas, cauáſque lãces. ἀρισοφόρον itẽ Græci vocãt vas in quo prãdiũ defertur: quemadmodũ οἰνοφόρον, amphorã.

Gabatæ præterea erant vaſa alia eſcaria & pulmentaria. Martialis,

Tranſcurrunt gabatæ, volántque lances. Idem,

Sic implet gabatas, paropſidéſque.

Vaſa potoria, & POCVLA.

VAſa potoria & pocula dicuntur, in quibus bibimus: quæ varias formas variáque nomina acceperunt. Fiebant autem argentea, aurea, cryſtallina, & lignea, vt prius diximus. Cic. in Verrem, act. 6, In his pocula duo, quædam quæ heraclea nominantur, Mentoris manu ſummo artificio facta. Poculum interdum pro ipſa potione ſumitur. Virg.

Pocula ſiquando ſæuæ infecere nouercæ.

A poculo fit pocillũ, ꝓ paruo poculo vaſe. Plautus, Tecũ vnà poſtea, tecum aquæ pocilla potiret.

Pocula clauis aureis ſuffixa Homero dicuntur, quæ vulgus pocula martellata vocat. Quẽadmo-

dum refert Plinius Agnonen Teium Alexandri Magni præfectũ aureis clauis ſuffigere crepidas ſolitum fuiſſe. De clauis autem videto in libello De re veſtiaria. aureos autem clauos Athenæus χρυσοῦς ἥλους vocat.

Scyphum, quem ſcypphũ nõnulli ſcribunt, vel cyphum, Græci σκύφον dicunt, & σκύπφον, vt docet Athenæus in x i. *une couppe.* Eſt autem vaſculum potorium, vt cuique notũ eſt. Inter ſcyphos laudantur imprimis Bœotii, quibus Hercules primùm in expeditionibus vſus eſt: deinde Rhodiaci, ſequentibus Syracuſijs. Virgilius,

Et ſacer impleuit dextrã ſcyphus. Scypho enim veteres in conuiuiis & ſacrificiis vtebantur.

Cyathis antiquos potus ſui menſuram metiri ſolitos etiam inter epulas, ex eo cõijcio, quòd ſerui quidam ad cyathos ſtare vel eſſe dicebãtur, vt ſerui ad limina & pedes: hoc eſt, qui foribus præerant & pedibus excalciandis, dũ cœnaturi eſſent domini. Hinc Cicero, Seruũ meũ à pedibus tibi miſi. Quod autem cœnaturi vel diſcubituri ſoleas deponerent, oſtendit locus Martialis,

Depoſui ſoleas, affertur protinus ingens
Inter lactucas, oxygarũmque liber.

Cæterũ ſeruos à cyathis Græci οἰνοχόους dicunt: vnde cyathus à quibuſdam vocatur οἰνοχόη, quod vocabulum ab hauriendo & fundendo vinum, deductum eſt. Hoc autem munere qui fungebantur, dicebantur κυαθίζειν, hoc eſt cyathiſſare: quo verbo vtitur Plautus in Menæhmis, Non ſcis quis ego ſim, qui tibi ſæpiſſime cyathiſſo: hoc eſt, cyatho vinũ bibendum admetior: quod Athenæus dicit κύα-

θῳ οἰνοχόῳ. Appellabanturque hi pincernæ, non omnino inepto vocabulo, nempe quod à Græcis deductũ fortaſſis putabitur: vt eum ſignificet cui conuiuæ identidem dicũt πίνειν κύρνα: id eſt, miſce vinum, vel tempera vinum vt bibam. Quod munus apud antiquos nobiliſſimi iuuenes in publicis ac ſacris conuiuijs obire ſolebant: quemadmodũ Ganimedem in deorum conuiuijs fabulæ feciſſe referunt: vnde & deorum pincerna appellatus. Qui mos hodie quoque apud Italos, & nobiliores quoſdam Gallos obſeruari ſolet, vt iuuenes quidam, aulicis dum miniſtrant potum, aperto capite, altera manu cyathum, altera phyalam aquariam tenentes, tantum aquæ vino miſceant, quantum à conuiua expoſtulatur. Sed hæc omnia ex Budęo decerpta in libris de Aſſe: ſuus enim eſt vnicuique honos tribuendus.

Patera, *une taſſe*, ab ethymo dicta, quòd ampla ſit & pateat: fiebat autem vt plurimum aurea vel argentea, aut nobilioris atque excellentioris alicuius metalli: erat enim principum ac regum poculum. Virgilius,

Ipſa tenens dextra pateram pulcherrima Dido.

Calix, *ung calice*, aliud poculi genus, quod interdum vitreum, interdum murrhinũ fieri ſolebat. Martialis lib. 4,

Prodat perſpicuus, ne duo vina calix.

Illud porrò ſciendum eſt calicem à probatiſſimis authoribus poni non ſolum pro vaſe, ſed pro ea tãtum vaſis parte, quæ humoris capax eſt. Quinetiam Plinius roſæ calicem dixit, eã partem quæ roſæ luteos apices in ſe recipiat & contineat. vi-

de Bayfium diligenter. Calices etiam fictiles erãt tum ad bibẽdum apti, tũ etiã ad legumina reponẽda. Ad bibẽdum autẽ calices fictiles factos fuiſſe refert Plutarchus in libello de cohibẽda iracundia: D. Claudiũ Cæſarem conuiuæ, qui pridie ſcyphũ aureũ ſurripuiſſe exiſtimabatur, reuocato in diẽ poſterum, calicem fictilem appoſuiſſe. Ad legumina vero reponẽda. Ouidius lib. 5. Faſtorũ,
Stãt calices, minor inde fabas, olus alter habebat.

Modiolus, vas paruum, factum ad modij ſimilitudinem: cuiuſmodi ferè ſunt ea quæ gobeleta dicimus. Et Venetijs latini vocabuli veſtigia vulgo retinent: vocant enim *mozol*, quaſi *modiol*, propter affinitatem d, cum z. B.

Amphithetũ, poculi gen⁹, ita fictũ, vt quauis ex parte poſitũ ſtaret, nullúmq; certũ haberet fũdũ. Hinc prouerbium in eũ qui liberius & meracius potaret, Ex amphiteto bibiſti.

Carcheſiũ, vas potoriũ vel poculũ, quo vtebant in ſacrificijs: factũ ad formã cuiuſdam nauis quã Macrobius ait tantũmodo Græcis notam fuiſſe. Virgilius, -cape Mœonij Carcheſia Bacchi, Oceano libemus, ait.

Sympullum, vas fictile, quo in ſacris prolibabãt ſacrificuli. Plin. lib. 35. vbi de plaſtice, In ſacris quidẽ etiã inter has opes, nõ murrhinis cryſtalliníſve, ſed fictilibus prolibatur ſympullis. Bayfius.

Capedines & fictiles vrnulas, pro ſympullis poſuit Cicero in Paradoxis: & in tertio de natura Deorum capedunculas appellat, quibus Numa Pompilius primus in ſacris vſus eſt. B. Capidulam autem M. Cato, vel Capim, genus poculi

esse indicare videtur, quod ansatum erat, vt manu capi posset: vnde nomen deductum puto.

Cululli, calices erant fictiles, quibus Pontifices virginésque Vestales in sacris vtebātur. Horatius, lib. 1. Carm. -diues & aureis

Mercator exiccet culullis vina. Idem in Arte, Reges dicuntur multis vrgere culullis.

Calathus sumitur quādoque pro poculo vel calice, quo in sacrificiis veteres vtebātur. Virgilius, Vina nouum fundam calathis Aruisia nectar.

Mar. 9, Expēdit veteres calathos, & siqua fuerūt

Pocula, Mentorea nobilitata manu.

Cypellum à Græcis dicitur poculum ad interna proclinatum. vocatur & amphicypellum, velut vndique introflexum.

Cymbium, poculum in modū cymbæ, hoc est, nauiculæ factum, cuiusmodi sunt thuris repositoria in nostris sacris. Fiebāt autem interdum cymbia pretiosissima ex chrysoprasio lapide viridanti. Plin. lib. 37. cap. 8, Præfertur his chrysoprasius porri succum & ipsa referēte. Sed & paulum declinans à topasio in aurū. Huic & amplitudo ea est, vt cymbia etiam ex ea fiant: cylindri quidem celerrime. Quo ex loco, nescio an diuinare possimus, cylindros pocula etiam fuisse pretiosa ex huiusmodi lapidibus facta: sed nihil temere. Est & cymbium lactis quoque poculum. Virgilius,

Inferimus tepido spumantia cymbia lacte.

Guttus, poculum erat quo in sacrificijs vtebantur, quando guttatim liquorem aliquem inspergere volebāt, quemadmodū vasa illa esse solēt in quibus acetū recōdimus, quæ angusti sunt admo-

dum oris. Plin.lib.16.cap.38, Marcus Curius iurauit ſe ex præda nihil attigiſſe, præter guttũ faginũ quo ſacrificaret.Gel.lib.17, Guttũ Samium imprudens,inanem,tanquã ſi eſſet oleum,affert.

Cãtharus,proprium liberi patris poculum:erat autem anſatum,vt conijcimus ex Virgilio,qualis eſſe ſolet lagena. De Sileno,

Et grauis attrita pendebat cantharus anſa.

Cantharus autem nomen eſſe nauigij oſtendit Macrobius ex Menandri teſtimonio,ad cuius formam poculum Bacchi factum erat, noménque inde acceperat.

Culigna Catoni vas potoriũ,quo meſſores vtebantur:atque in fœnogræco reponebant, vt bene oleret.In eo autem tantùm vinum reponebatur.

Crater,crateris,*ung hanap*. Virgilius,

Crateras magnos ſtatuunt, & vina coronãt. Idẽ,

Crateráſque duos ſtatuam tibi pinguis oliui.

Pro cratere pſycterẽ poſuiſſe videtur Plutarchus in vita Alexãdri,de Glauco medico:Quẽ(inquit) Alexãder in theatro abſentẽ nactus,caprum prãdit aſſatum,& ingentem vini pſycterem hauſit. Niſi pro maiore & ampliore vaſe ſumi videatur.

Lagena,*une bouteille*,vas fictile,quo ceu potorio vtuntur qui per æſtatem atque ardores maximos in agris negotiãtur.Ea forma,inquit Budæus,qua hydriæ fictiles hodie à Bellouacis importantur, *cruches de beauuays*.A tereti enim collo diſtenta ventris laxitas,iterũ ſenſim ad imum gracileſcit. Martialis,

Nulla cathenatis pila eſt præcincta lagenis.

Vaſa vinaria.

VAſa vinaria, in quibus vinum ad noſtros vſus reponere ſolemus. Quo in loco etiam de illis vaſis vinarijs tractabimus, quæ mẽſuram certam continere ſolent. Inter quæ etiamnum annumeranda mihi videntur ea, quæ à Columella libro 12. capite 19. vaſa defrutaria appellantur: nempe ea in quibus defrutum vel ſapam, hoc eſt, vinum conſumptum & decoctum ad tertias partes infundimus: vel etiã vaſa defruto conficiendo vtilia & accommoda.

Cadus, *ung caque*, amphoras duas & beſſem capit: hoc eſt, duodenos congios Parrhiſinos. Fuit autem cadi forma apud antiquos turbinaria, ex Plinio: id eſt cono & ſtrobylo, & nuci pineæ ſimilis. Ouidius quinto Faſtorum,
Promit fumoſo condita vina cado. Virgilius,
Vina bonus quæ deinde cadis onerarat Aceſtes.
Cadis etiam vtebantur antiqui ad ſalſamenta cõdienda.

Cirnea, vas vinarium, quo vinum è cadis detrahebatur: vulgus Italorum ſimile quiddam vocat, *ung bocal*. Plautus Amphit. Cadus erat vini, inde impleui cirneam.

Congius quartarios quaternos continet: Græci choa dicunt. Sextarium lingua noſtra vernacula, nulla ratione vocauit *ung ſeſtier de uin*.

Vrna, hemiamphorion ſeu ſemiamphora quoque dicitur: quadraginta enim vrnæ, viginti am-

phoras valent ex ſupputatione Columellæ. Sedecim autem vrnæ, modium noſtrum faciunt: id eſt quatuor & viginti brochos.

Brochus verò, à verbo Græco βρέχω dicitur, quod fundo ſignificat: eſt autem vas fundendo vino accommodatum implendis, deplendíſque culeis, & vaſis conditorijs, & vino quocunque modo tranſuaſando. Græci œnophorum ex eo appellant, quòd vino comportando aptum ſit. Iuue.

Tandem illa venit rubicundula, totum
OEnophorum ſitiens, plena quod tenditur vrna.

Sed vt ad vrnam redeamus, veteres inuenio vrnis nõ ſolum ad vinum & aquam vſos, ſed etiam ad mortuorum & concrematorum cineres reponendos, cuiuſmodi antiqua monimenta paſſim in Italia reperias. vrnis etiam ad ſuffragia vtebãtur. Virgilius, Quæſitor Minos vrnam mouet. Vrnæ quoque prætoriæ meminit Iuuenalis ſat. 13. Vrnas præterea olearias fictiles Cato ponit.

Amphora, vinarium & aquarium vas. Quòd autem etiam aquarium eſſet, oſtendit locus Horatij in Arte poetica: -amphora cœpit
Inſtitui, currente rota cur vrceus exit?

Quòd verò magis vinarium fuerit, ex hoc liquet quod de Bonoſo imperatore dicitur, qui cum ſe ſuſpendiſſet, dictum eſt, non imperatorẽ, ſed amphoram pendere: vino enim plus ſatis indulgebat. Martialis,

Amphora non meruit tam pretioſa mori.

Amphoræ forma teſſeraria fuit, & in ceruicẽ gracileſcens. ex Catone. Singulæ autem amphoræ decem & octo quartarios noſtros capiũt: hoc eſt

ſextarios Romanos duodequadraginta. Romæ præterea in angiportis,& angulis vicorũ,amphoras fictiles collocatas fuiſſe memoriæ proditũ eſt, in quibus veſicæ commeantium, vt inquit Suetonius, exonerarentur. Hinc Caij Titij oratoris dictum in oratione pro lege Fannia, Dum meiunt, inquit, nulla eſt in angiportu amphora, quam nõ impleant, quippe qui veſicam vini plenã habeãt.

Dolia, inquit Nonius, vaſa ſunt grandia, quibus vinum recõditur. Cato, Vinum in dolijs hoc modo vænire oportet. Varro de re ruſt. Cõtrudatur in dolia plena vinaceorum hoc eſt, acinorum & ſeminũ, quæ in vuarum granis cõtinentur. Ita enim appellat Cicero in lib. de Senect. Porrò hoc genus vaſis prius ab antiquis calpar dictum, Varro in Nonio aſſerit. Seſquiculeare dolium, Columella triginta amphorarum doliũ appellat. Ventroſa autẽ dolia eodem authore fuerũt. Quinetiã olearia dolia fuiſſe affirmat lib. vj. quorũ magnitudinem culearem fuiſſe dicit. Cato de re ruſtica, Eos conculcatos in dolia picata indito. Dolia picata appellat, pice illita, *poiſſez*.

Linter, genus dolij ruſticani. Tibull. lib. 1, Aut mihi ſeruabit plenis in lintribus vuas. Eſt etiam lignum cauatum inſtar nauiculæ. Vnde & pro naui accipi ſolet.

Cupa, *une cuue*, maius vas ligneum ad vinum condiendum, ea forma inquit Budæus, qua lacus torcularis. Plin. lib. 23. cap. 2, Ergo vini fæci tanta vis eſt, vt deſcendentes in cupas enecet. Lucan. 4, Nanque ratem vacuæ ſuſtentant vndique cupæ. Cupis enim naues fulciebant dum reſarcirentur.

Cupis etiam veteres vſos ad bibendum vinum, refert Nonius ex Næuio, quẽadmodũ cyathis: atque à cauponib⁹ dictas refert, qui his cupis ꝓ poculis vtebãtur. Næuius, Duas cupas mero plenas exhauſit Fortaſſis erãt eius formæ, cuius ſũt vaſa illa argẽtea vel ſtãnea, quæ *gobeleta* vulgus vocat.

Quadrantal, inquit Feſtus, antiqui vocabãt amphoram, quod vas pedis quadrati, octo & quadraginta ſextarios capit. Plautus,

Sitit hec anus. PA. quãtillũ ſitit? PH. modica eſt, capit Quadrantal.

Cybium à Græcis dictum, ex Budæo, vas illud, quod priſci Latini quadrantal appellabant. Dictum cybium, quia eius medium æquè patet in omnes partes: quod genus à geometricis cybos dicitur.

Modius, *ung muy*, Gallicum vocabulum eſt & aridorum & liquidorum menſuræ, nõ modo priſcum, ſed varium, pro locorum varietate nomen obtinens. Modij autẽ noſtri menſura, 36. congios noſtros capit, quos vulgus ſextarios nulla ratione appellat.

Medimnus, ternos modios Romanos continet: mimnam vulgus vocat per ſyncopen, *une mimne*.

Modius autem Romanus non diſpar erat ei menſuræ, quam bœotium vocamus, *ung boeſſeau*. Chœnix vero ſemodius dicebatur, *ung demy boeſſeau*, vt illud obiter dictum ſit. Budæus.

Culeus, *une pippe*, modios noſtros duos & ſemis capiebat: id eſt, ſexaginta Romanos. continebat autem amphoras vicenas: hoc eſt vrnas quadragenas. Magnum autem vas ex eo fuiſſe apparet,

quòd in culeo ſcorteo damnati lege Pompeia, cũ cane, & gallo, & vipera inſuebantur.

Culeos autem nunc ſeſquimodiales habemus, id eſt, duodecim amphorarum: cuius vocabulum vulgare ad Latinum alludit. Quo genere Ligeris fluuij accolæ vtuntur. Eſt & aliud genus culei maioris captus, quos tonnellos appellamus vulgó. Budæus lib.5. de aſſe. Columella lib.3. cap.3, Seneca vir excellentis ingenij atque doctrinæ, cuius in prædijs vinearũ iugera ſingula culeos octonos reddidiſſe plerunque compertum eſt.

Mirum autem eſt Gallos noſtros, φιλέλληνες vſqueadeò fuiſſe in hiſce vaſorum, & menſurarum nominibus, vt etiã integra vocabula retinuerint: quemadmodum in ſequẽtibus dicemus, primùm à minoribus vaſis incipientes.

Hemixeſtes, *demy ſeſtier*, minima menſura, ac minimum vas vinarium à nobis dicitur: quod vocabulũ merè & integrè Græcũ eſt: ſignificat enim dimidiatum xeſtem. xeſtes autem eſt hemina.

Cheopina, *une chopine*, à Græco χέε πίνειν, quòd in ea tantum funditur vel hauritur vini, quãtum homo ſitibundus vno hauſtu abſumere poſſit. Lugdunenſes filletam appellant, quaſi fideliam, quæ duplex pintam continet.

Pinta, *une pinte*, à Græcis deducta: illi enim pitynam appellant vas quoddam vinarium: deinde ex pityna per ſyncopen fit pitna: nos autem trãſpoſitione literarum pintam diximus, à πίνω, bibo: vnde aliud quoque vocabulum deductum habemus, *ung pion*, pro potore & helluone.

Quartarium, *une quarte*, apud Catonem est cõgij sexta pars. Nos vero brochum appellamus sesquisextarium Parrhisinum, quæ mensura dimidio maior est vrna: id est, hemiola est vrna brochi. Itaque quartarium dicimus, non quartam partem alicuius maioris mensuræ, vt Latini vocauerunt, sed vas quod quatuor mẽsuras caperet, id est, quaternas cheopinas. Sic tertiarium, quod tres, *ung pot de trois chopines*. Semissem autem vocant Lugdunenses, quam quartam vocamus, *une cymese*. Sed hæc omnia ex Budæo, ne quis fallatur.

Fidelia, inquit Nonius, vas Samium ad plurimos vsus : nos autem pro vase vinario vtimur, quod lingua nostra corrupto vocabulo vocat *une fillette*, præsertim apud Trecenses: nam Lugdunẽses pro cheopina accipiunt. Fideliarum autẽ Trecensium forma est lignea, quemadmodũ cadisci. Plautus Aulul.- sed si reperero ô Fides, Mulsi cõgialẽ plenam faciam tibi fideliam. Eodem modo quo Plinius congiarium cadum dixit. Fideliæ autem antiquorum qua forma fuerint, legisse me non memini : sed fictiles & vitreas apud Columellam legimus.

Orca, vas Hispanicum Varroni, factũ ad similitudinẽ marinæ belluæ, quæ à Festo orca dicitur. Persius, Angustæ collo non fallier orcæ.
Fuit autem orca, vt ego quidẽ coniectare possum, vas vinarium, olearium, salsamentarium, & salgamariũ. Quinetiam Festus vocat orcas ficarias teretes, atque vniformi specie : quarum ratio non

ſua menſura, ſed ſua forma conſtat. Orcis adhuc hodie ſalſamentarij negotiatores vtuntur.

Diota, vas fictile, vtrinque anſatũ, aptiſſimũ ſeruando vino. Horat. lib. 1. Carm. -atque benignus
Deprome quadrimum Sabina
O Thaliarche merum diota.
Quibus verſibus adducor vt credam, diotam Sabinis in vſu fuiſſe ad vinum aſſeruandum in multos annos: quemadmodũ hodie in Hiſpania fieri ſolet. Ad quod munus propria etiam dolia picata habent.

Ciboriũ, vas vinariũ ad ſimilitudinẽ foliorũ colocaſiæ incuruatũ, & leue factum atque expolitũ. Horatius 2. Carminum,
Obliuioſo leuia maſſico
Ciboria exple.

Seria quoque formam certã vaſis denotat, non certam menſuram. Vas erat variæ capacitatis, ad multos vſus accommodatum, puto tamen oblongum fuiſſe, ex Columella multis in locis. Ac ſi nobis coniectari licet, & aliquid diuinando conſequi, ego putarim oblongas & fictiles ſerias fuiſſe, ceu vrnas quaſdam, in quibus aquam aſſeruabãt, donec pacatior fuiſſet: qui mos hodie quoque Romæ perdurat. Liuius, Et in vico Iſtrico fontem ſub terra tanta vi aquarum fluxiſſe, vt ſerias doliáque, quæ in eo loco erant, prouoluta velut impetus torrentis tulerit. Terentius, Serias omnes releui. Inde ſeriola. Perſius 4,
Seriolæ veteris metuens deradere limum.

Vasa aquaria.

INter vasa aquaria non solum annumerabimus ea, quæ frigidam continere solent, & in quibus aqua gestari, aut cum quibus hauriri aqua solet: sed etiā ea in quibus aqua igni calefit.

Vrceus, cuius diminutiuū vrceolus, vas aquarium: vt tamen vrceus esset ad frigidam, vrceolus ad calidam. Inde vrceoli ministratorij apud Martialem. Vrcei quoque sunt ex iureconsulto, quibus aqua in æneum infunditur. B. Manisternam Plautus vrceum aquarium vocat.

Ahenum autem vel æneum, *ung coquemart*, cucumam vulgus vocat, vas ad parandum aquæ calidæ potum. Horat 2. epist. -emptis
Sub noctem gelidam lignis calefactat ahenum.
Miliarium quidam vocant, vt inquit Athenæus in tertio: cuius etiam meminit Palladius. nōnulli Græcorū verborū artifices ἱπνολέβητα appellarūt, & ἱπνολεβίτιον: Pollux ahenulum vocat. B.

Hydriam latinè vocamus vrnam aquariam, *une cruche*. Hydria etiamnū vtebantur antiqui ad ferēda colligēdáque suffragia. [Cic. 4. Verr. Vt quot essent renūtiati, tot in hydriā sortes cōijcerētur.] Eius etiā vsus erat ad colligendos cōtinendósque mortuorum cineres. B.

Calpis Plutarcho in Marcello, idem quod hydria esse videtur. Herodotus item pro vase aquario sumit.

Craterra Nonio vas hauriendæ aquæ propriū:

nos ſitulam vocamus. Quo vocabulo etiam vtitur Plautus, Si hanc ſitulam accepero, omnem illi puteo animã intertraxero. Plin.lib.x.cap.43. de coruorum induſtria, Tradendum, inquit, putauere memoriæ quidam, viſum per ſitim lapides congerentem in ſitulam monumenti, in qua pluuia aqua durabat, ſed quæ attingi non poſſet: ita deſcendere pauentem expreſſiſſe tali congerie, quæ poturo ſufficeret. Huius autẽ eſt diminutiuũ ſitella: erátque vaſculũ in quo ſuffragia populi colligebãtur in creãdis magiſtratibus. Cic.pro Cornelio, Neque maius eſt legere codicem, quum intercedatur, quàm ſitellam ipſam cum ipſo interceſſore deferre. Niſi mauis legere ciſtellam, quod mihi ſanè commodius videretur.

Suturnium, vrceolus, ſeu guttus, ex quo aqua in pelluuium diſtillat, *ung goutteron, ung biberon.*

Pelluuium autem, vas eſt in quo pedes lauãtur, vel ex ipſius vocabuli indicatione, *ung baſſin a lauer les piedz.*

Malluuium quoque, vas patulum, in quo manus abluuntur, *ung baſſin a lauer les mains.*

Peluim nonnulli à pelluendo dictam putant: Varro à pedum lotione: Græci πέλιν καὶ πελίκα dicunt. Itaque verius à Græco deduci putabitur. Quinetiam vas illud in quo pocula lauantur, Græci ὀλκαῖον καὶ λουτήριον vocant. B.

Trulleum, vas quo manus perluuntur.

Trullã quoque vas fuiſſe aquarium, ex ære Corinthio fieri ſolitum, coniicitur ex Plinio lib.34. cap 2, Sunt ergo vaſa tantum Corinthia, quæ iſti elegantiores nunc æs ſculpendo trãſferunt modo

in lucernas, modò in trullas, nullo mũditiarũ respectu. Sed & trulla, vas est vinariũ sic dictũ, quòd vsu teratur: vel, vt alij putauere, à transuolando, quòd per eã aqua transuolet. Iuuen. in tertia, Si trulla inuerso crepitũ dedit aurea. De trulla quoque murrhyna loquit̃ Plini⁹ li. 37. de T. Petronio:

Pollubrum, vas aquatile ad lauandas manus. Fabius pictor apud Nonium, Aquam manibus dato, pollubrum sinistra manu teneto. Erat autẽ vtplurimum argenteum. Liuius, Argenteo pollubro, & aureo gutto. Quo ex loco dixerim guttũ esse vas illud quod nos vocamus *une esguiere a biberon*: nisi mauis mistarium appellare cũ Lucilio: sed mistarius geminas ansas habebat, & longus erat, quo aqua vino miscebatur.

Chus, siue choa, *une esguiere*, vasis genus quo aqua fundebatur: ἀπὸ τοῦ χέειν, quod est fundere. Est & mensuræ genus humidorum apud Atticos, Romanum congium capiens, nempe sex sextarios, siue cotylas Atticas duodecim.

Phialas præterea vitreas, & aureas fuisse, cõijcitur ex multis authorũ variorũ locis: Græci φιάλην καὶ φιάλιον vocant. Fueritne autẽ vas aquarium, an vinarium, dubium est: poculum tamẽ aureum fuisse Plinius affirmat lib. 33. Nos tamen vitreum vulgo affirmamus esse vas, *une phiole*: Itali *car affam*, vocant.

Armillum, inquit Varro, vrceoli genus, quod armo ferebatur.

Amula, vasculũ erat in quo ferebatur aqua lustralis ad expiãda scelera: dictũ ab amoliẽdis peccatis, *ung benoistier*. hinc amuletum, diminutiuum,

remedium aduersus inuidiam & veneficia.

Antlia, vas hauriẽdis aquis idoneum. Martialis lib. 9, Curua laboratas antlia tollit aquas. Hinc verbum exantlare, exhaurire.

Solium, vas erat quo in thermis vel balneis lauabantur. Quod factũ olim tanto sumptu refert Liuius, vt mulieres solijs argenteis vterentur.

Colum niuarium, vas erat quo aqua ex niuibus colari solebat ad delicias Romanorum, vt æstiuo tempore frigidius biberent. Martialis,

Attenuare niueis norunt & lintea nostra:
Frigidior colo non salit vnda tuo.

Itaque vtebantur etiam sacco niuario, qui lineus erat, vt liquidius merum potarent: quale est illud quod vocamus *une estamine*. Nos hodie colo vtimur ad lac colãdum: & est vas ligneum quod fundum linteum habet sibi annexum: vulgus vocat *ung couloner*.

Vasa olearia & VNGVENTARIA.

VAsa olearia non solum appellabimus ea, in quibus oleum in cellis reponitur, vt cadi, vrnæ, & dolia olearia: sed etiam ea in quibus oleum consumitur in vsum nostrũ, vt lychni, lampades, & huiusmodi: de quibus æquũ est nunc vt disseramus.

Lechytus, pro ampulla olearia sumitur in sacrosanctis Bibliorum voluminibus, nempe lib. 3. Regum. Iulius autẽ Pollux in sexto, λήκυθον inter

vasa vnguentaria annumerat. Atqui oleum inter vnguenta veteres posuere, quãdo nullum vnguen tum optimum absque oleo fieri videmus.

Alabaster vel alabastrũ, vas vnguentariũ quod vel ex onychino marmore, vel alabastrite fieri solebat. Cic. lib. 2. Acad. Quæst. Quibus etiã alabaster plenus vnguenti patêre videtur. Mart. lib. 11, Quod Cosmi redolẽt alabastra phocíque deorũ. Idem etiam onychen eodem libro pro alabastro posuisse videtur:

Profertur Cosmi nunc mihi succus onyx.

Ampullas item consimili ratione annumerat inter vasa vnguentaria libro tertio:

Et Cosmianis ipse fusus ampullis.

Quarũ formã describit Plinius lib. 3. epist. Quibus non hians est, nec statim patens exitus. Apuleius in Floridis ampullam oleariã vocat. Quòd autem turgida & ventrosa fuerit, id ostendere videtur locus Horatij in Arte poetica, qui ampullas & sesquipedalia verba, pro turgentibus & grauibus ponit. Hinc ampullã dicimus in corpore illã cutis prominẽtiam & inflationem, quæ ex humore aqueo, vel etiam spirituoso aliquo aere incluso inter cutem & carnem eleuari solet. Suetonius in Domitiano pro vase vitreo accepisse videtur: Vt non temere, inquit, super cœnam præter martianum malum, & modicam in ampulla potiunculam sumeret.

Pixis quoque, *une boette*, pro vnguẽtario vase ligneo, & maxime buxeo sumi videtur. Nescio an pixides sint ea vasa, quæ Plutarchus in Aristide & Alexandro τοὺς κροσσοὺς vocat. olei quoque &

vnguenti crossos, liberi adolescentes deferunt. Corneæ pyxidis meminit Plinius lib.21.cap.20.

Concha item pro vnguentario vase ab Horatio ponitur:

Funde capacibus vnguenta de conchis.

Lucerna, *une lampe*, vas in quo oleum consumimus vt luceat, & splendorem emittat: Græci τὴν λαμπάδα, καὶ λύχνον, καὶ λύχνιον vocant. Hinc de Demosthene dictum est, eius scripta lucernā olere. Fiebāt antiquitus lucernæ, quemadmodum etiā nunc apud nos, ex ære. Plin. lib.34.cap.2, Sūt ergo vasa tantum Corinthia, quæ isti elegātiores nunc æs sculpendo transferūt modo in lucernas, modo in trullas, nullo munditiarū respectu. Lucernam autem à lychno dictā contendit Seruius, vnde inquit, primam breuem habet. Iuuen.

Dispositæ pinguem nebulam vomuere lucernæ.

Quòd autem oliuum lucernis imponere solerent antiqui, ostendit locus Horatij: -vngor oliuo,

Non quo fundatis immundus nauta lucernis.

Lychnus, idē quod lucerna, cū tamen pro cādelabro accipere videatur. Virgilius primo AEneid.

Dependent lychni laquearibus aureis.

Scirpus autem ille laneus, qui circunfusus oleo & incensus ardet in lychno, à Græcis ἐλλύχνιον appellatur, *la meche*.

Lychnucbi pensiles, *grās chandeliers, ou lāpes qui pendent aux esglises*. Plin. lib.34. cap.3, Placuere & lychnuchi pensiles in delubris, arborū modo mala ferentium lucentes. Erāt enim maxima cādelabra ex ære Corinthio, vel AEginetico cōflata: cuiusmodi hodie quoque in templis nostris visun-

tur, & in aulis principum.

Candelabrum, *ung chandelier*, à candelarum lumine nomen impoſitum habet, inquit Plinius. Fiebant autem ærea candelabra etiam apud antiquos, ſed Corinthio ære facta fuiſſe negat Plini⁹: quin potius AEginetico fiebant.

Vaſa culinaria.

SVpereſt nunc vt vaſorum culinariorum ſpecies ac formas explicemus. Vaſa autem culinaria, quæ & coquinaria Plinius vocat, ſunt ea quibus coquina vel culina referta eſt: aut quæ in culina reconduntur, nempe frixoria, & ea in quibus pultem & pulmenta, atque alia id genus cibaria decoquimus in vſum noſtrum.

Aula ſiue olla, vas fictile, vel etiam æneum ad pultem & olera coquenda, quod vel prouerbio manifeſtum fit. Catullus, Ipſa olera olla legit.

Iuuenalis ſatyra 14,

Et grandes fumabant pultibus ollæ. B.

Pultē autē(vt obiter illud dicā) vulgus vocat *de la puree*: pulmentū vero, *du potaige*: generale enim eſt ad multa. Cæterū ab olla diminutiuū fit ollula, ſiue, vt antiquis placuit, aulula, *ung potelet*. vnde Plauti comœdia nomē accepit, vt Aulularia diceretur, propter repertā à ſene auri plenā aululam.

Caccabus, Græcū eſt, ex Athenæo in quarto & Ariſtophanis Paraſito: illi enim κάκκαβον vocāt: vas autem eſt in quo pulmētaria ſuper ignem coquimus. B. Nomen traxiſſe quidam aiūt à ſono, quem ſupra ignem poſitus facit. Apitius, Ca-

pita porrorum ſimul elixabis in caccabo nouo, vt aqua ad tertium deferueat. Fiebant autem apud antiquos etiam argentei caccabi, vt videtur affirmare iuriſconſultus.

Patinam quoque inter culinaria vaſa annumerare videtur Paulus iurecōſultus: nam & eſcis coquendis, & etiam deferendis ſupra mēſam ſeruiebat, vt diximus in vaſis eſcarijs. qui mos hodie quoque Venetijs obſeruari à nobis viſus eſt.

Lebes, vas æneum aptum cornibus coquendis, aut etiam alijs rebus, *ung chauderon, ou une marmite*. quod vas quia profundum erat, ideo curuum ab Ouidio dicit: Fragileſque cadi, curuique lebetes. Idem, Viginti fuluos operoſo ex ære lebetes. Hoc eſt, cælatos, vel ſigillatos, vt ſuprà diximus, & operibus ſculptis inſignes. Virg.
Ingens argentum, Dodonęóſque lebetas. Hoc eſt, ære Dodonæo conflatos, & factos. Erat autem Dodona, ciuitas Epiri, in qua conflabatur & reperiebatur æs optimum, admodum reſonās, ex quo etiam bracteæ æneæ fiebant: vnde prouerbium, AEre Dodonæo loquacior.

Tripus, *ung trepier*, ferreum quiddam, ſuper quo vaſa igni admouebātur. Tripos autem tripodis, menſa in templo Apollinis Delphici, cui ſuperponebantur cortinæ. Plin. lib. 33, Tripodibus etiā donabātur fortes athletæ. Horatius lib. 1. Carm. Donare tripodas, præmia fortium Graiorum.

Sartaginē Græci λοπάδα καὶ λοπάδιον vocāt. Nos vulgo Galli, vt opinor, *la poelle*, vt vocabuli Græci non leuiter preſſa veſtigia retinere videamur. B. Alij patellam vocant, ſed opinor, bar-

bare : nam patella quid ſit, ſuperius oſtendimus, cum de patina ageremus. Cæterum τήγανον Græci pro ſartagine accipere ſolent, nempe pro eo vaſe culinario, quod frixorium alij vocant: Itali *una friſſora*. vnde τηγανίζειν, frigere & coquere in ſartagine, vt opinor : atque hinc etiam Galen⁹ panes tiganitas vocat, in ſartagine coctos cum caſeo, oleo, & alijs admixtis, ad ſaporem cõciliandum: qualia ſunt ea, quæ à noſtris coquis in conuiuiorum apparatibus fieri ſolent, *des bignetz*: Itali vocãt *delle fritelle*. vnde etiam fritillæ à quibuſdam Latinis enuntiantur.

πύραυνον πυρφόρον Pollux vocat, quam nos cau feretam dicimus, *une chaufferette*. ἀπὸ τοῦ καῦμα φέρειν, hoc eſt ab igne ferendo: eſt enim id vas in quo ignem recõdimus: ſuper quo diſcos eſcarios, & lances reponere ſolemus, etiam dum in menſa ſunt: vt iuſculum, vel etiam ipſa caro, aut ſiquid eſt aliud, calidum à nobis edatur.

Veru vel veruculum, *une broche*, inter culinaria inſtrumenta Pollux annumerat, appellátque ὀβελοὺς καὶ ὀβελισκοὺς. Virgilius,

Pars in fruſta ſecant, verubúſque tremẽtia figunt.

Plin. lib. 33, Ex eo ſublata veruculis ferreis, atque ipſa flamma conuoluitur veruculo, vt ſit modici ponderis. *une brochette de fer*.

Mortarium, *ung mortier*, vas lapideũ, vel æneũ, in quo aliquid contundimus, vel ad iuſcula faciẽda, vel ad pulmẽta condienda. Id autẽ quo quidpiam in mortario contundimus, piſtillum appellamus, *ung pilon*. Plautus in Aul. Cultrum, ſecurim, piſtillum, mortarium, quæ vtenda vaſa vici-

ni rogant. Vnde aquam in mortario tundere, de inani & vana opera.

Pila, vas ligneum in quo antiqui frumentum contundebant & expicabant, vel etiam hordeum excorticabant ad ptiſanam conficiēdam. Plinius libro 18, Tundatur granum eius in pila lignea. Ea nunc vtuntur funarij noſtri ad canabem & linū expurgandum.

Segana etiã dicitur vas in quo aliquid teritur.

Salinum, *une ſaliere*, vaſculum in quo ſal reponitur ad menſæ vſum, aut ſacrificia. Horatius,

Viuitur paruo bene, cui paternum
Splendet in menſa tenui ſalinum. Perſius,
Purum & ſine labe ſalinum.

Scaphis, vas culinarium Athenæo: Veneti adhuc vocant *una ſcafa*.

Scaphium, vas in quo excrementa colligebant, & corporis fæcem. Iuuenalis,

Et rude ſcaphium poſitis conſumitur armis.

σκάφιον Pollux vocat, vbi agit de neceſſarijs ad ſeceſſum: & mulierum erat, quemadmodum laſana & ἄμις virorum. Horatius laſanum vocat:

Te pueri laſanum portantes, œnophorúmque.

Scaphijs autem argenteis antiqui vtebantur, vt & hodie viri Galliarū primarij: quin & aureis vaſis ventris onus excipiebant, quod de Heliogabalo imperatore refertur. Athenæus tamen in quarto, ſcaphiū inter vaſa, vel potoria, vel eſcaria adſcribit, niſi me fallit memoria. B. Lucretius quoque libro ſexto pro quolibet vaſe lati orificij ſumit:

Et ramenta ſimul ferri furere intus ahenis
In ſcaphijs. Vitru. In cóque collocetur circiter

ſolis occaſum, ſcaphium æreum, aut plumbeum, vt peluis.

Matella, vas vrinarium, à Græcis οὐρήνη, vnde nos vocauimus *ung urinal*. Iulius Pollux ἐνουρήθραν vocat. Martialis in 2,

Matella curto rupta latere meiebat.

Matellam autem crepitu digitorum poſcebãt veteres, vnde iocus Martialis in Paneretum. B. Mattellionẽ Tullius in Paradoxis vocat, Quid enim cenſes, ſi L. Mummius aliquem iſtorum videret, matellionem Corinthium cupidiſſime tractantẽ, &c. Matellionem Corinthium dixit, ex ære Corinthio factum. Varro, Poſtularet trulleũ, matellionem, peluim.

Coculum M. Catoni, vas eſt æneum aptum coctionibus. Plautus, AEneis coculis excocta eſt mihi omnis materia. Plura, ſi quis inuenerit, huic ordini adſcribat. Ego verò tãtum ea quæ inter legẽdum occurrerũt, ex bonis authoribus congeſſi.

Vaſa viminea.

FEre opuſculum clauſeram, cum mihi in mẽtem venit vimineorum, quæ ſanè poſt vaſa lignea exprimere fortaſſis cõmodius fuiſſet: ſed quando etiam hic locus nos ad eorum explicationem inuitat, ſimul omnia docebimus.

Vimẽ igitur erit omne virgultũ molle, & ad ligandum aptum: quales ſunt virgæ populi, vlmi, & betulæ, & ſanguineorũ fruticum, atque etiam coryli & ſalicis, quæ præcipui ſunt ad vaſa vſus.

vnde lentum vimen vocauit Virgilius lib.3: hoc eſt, flexile, & in quanuis partem ductile. Huiuſcemodi itaque vimine fiebant vaſa ad multa vtilia, vt ad colligendas dapes è menſa: præterea etiam ad mulierculari linteola recondenda: quæ omnia, vaſa viminea dicebantur.

Calathus, mulierculari vas fuit, in quo ſuos fuſos, aut etiã violas reponere ſolebãt. Virgilius,

-non illa colo, calathíſve Mineruæ
Fœminea aſſueta manus. Idem in Bucol.
-tibi lilia plenis Ecce ferunt nymphæ calathis.

Cuius diminutiuum eſt calathiſcus, pro eodem. Politianus in Ruſco, Aut ciſta exportant, aut raſilibus calathiſcis.

Ciſta autem, quantum ego conijcere poſſum, viminea etiam fuit: erátque vas ſatis amplum, in quo multa aſſeruabant. Iuuenalis,

Iamque vetus Græcos ſeruabat ciſta libellos.

Itali adhuc vocabulum integrum retinent. Hinc ciſtifer, *ung porte pennier*. Martialis in 5, Nupſiſti Gellia ciſtifero.

Ciſtella pro eodem. Cicero tamen pro eo vaſe ſumere videtur, in quo ſuffragia colligebãtur: pro Cornelio Balbo, Neque maius eſt legere codicem cui intercedatur, quàm ciſtellam ipſam cum ipſo interceſſore deferre. Quo loco quidam corruptè, ni fallor, ſitellam legunt. Cicero, aut quicunque fuerit, qui libros conſcripſit ad Herennium, Saturnius, inquit, legem ferre cœpit: collegæ intercedere: ille nihilominus ciſtellam detulit.

Caniſtrum ſeu caniſter, vas amplũ, viminibus contextum, in quo fructus recondebantur: atque

afferri in honorem ſolebant ab ipſis agricolis, ſeu etiam mulierculis. Ouid. lib. 3. Metamorph.
Prunáque, & in patulis redolentia mala caniſtris.

Sporta ſiue ſportula, caniſtro nõ erat diſſimilis: ſed in aliũ vſum: nempe eũ cui noſtrã corbem applicare ſolemus, *une corbeille*. Salluſt. in Iugurtha, Et muris canes ſportis demittebant. Veneti ſportulas & ſportas hodie vocant, viminea quædam vtrinque anſata & plicabilia: quales ſunt ficuũ calathiſci, *cabatz des figues*, vt vna manu deferri poſſint: quibus vtuntur ad carnes & eſcas alias deferendas, quas è foro domum aſportant.

Sportulam præterea Romani pro eo nummo accipiebant, qui togatis dabatur cum obſonio (vt inquit Suetonius) à potẽtioribus, vt deducerentur & reducerẽtur per vrbẽ incedẽtes: valebat autem centũ quadrantes: quadrãs vero erat qui nũc Romæ vocatur *quadrin*, vel *quatrin*. nos, *ung tournoys*. vide Bayfium cap. 9. de re veſt. & Budæum in lib. de Aſſe. De huiuſcemodi autẽ ſportula, Iuuenalis Satyra prima, -nunc ſportula primo
Limine parua ſedet, turbæ rapienda togatæ.
Aſconius tamen, Sportæ, inquit, ſportulæ, & ſportellæ, nummorum ſunt receptacula.

Quallus, vas vimineũ per quod vinum è prælo guttatim defluit, quod etiam colum appellat Virgilius: -tu ſpiſſo vimine quallos
Colláque prælorum fumoſis diripe tectis.
Picti etiamnum qualli dicũtur ciſtellæ in quibus mulierculæ fuſos ſuos reponere ſolent. Pontanus,
Vidit ea pictos melius contexere quallos.
Picti autem dicuntur, aut quòd viminibus rubris

atque albis intertexti appareant: aut quòd etiam ijſdem verſicoloribus viminibus quædã ceu auiũ aut ferarum formæ depictæ videantur, quemadmodum Venetijs quoque nunc videri ſolet.

Fiſcina, vaſculum virgulteum, è quo lac colatur dum caſeus imprimitur, *une eſcliſſe*: vimineum autem erat, aut iunco textum. Virgilius in Coppa, -cõtextáque cannis Fiſcina lacte madens. Theocritus τάλαρον appellat. In eandem quoque ſignificationem ponitur fiſcella. Virgilius,

Et gracili fiſcellam texit hibiſco

Hibiſcũ autem, vt id etiam dicamus, vocat virgas oblongas, quæ detractis ex althæa, hoc eſt biſmalua, *guimauue*, folijs curuari ſolent, & in fiſcellarum cõtextum applicari. Nam & hibiſcum ſiue ebiſcũ, althæam appellari contẽdit Dioſcorides.

Corbis, vas vimineum quo meſſores vtebãtur. Cic. pro Sextio, Meſſoria ſe corbe contexit. Propertius libro 4,

Corbis in impoſito pondere meſſor eram.

Plautus, Geritote amicis noſtris aurum corbibus.

Corbis pabulatoria, in qua pabula ad equos vel armenta reponuntur. Columella, Si grano abſtinemus, frondis aridæ corbis pabulatoria modiorum viginti ſufficit: quemadmodum meſſoriam corbem prius dixit Cicero.

Huius diminutiuum corbula, *une corbeille*, apud Columellã li. 12. ca. 50, & Plautum in Aulularia. Varro quoque de re ruſt. lib. 1. cap. 15, Cogit aliquot corbulas vuarũ, & frondem iucundiſſimam miniſtrat ouibus. Quinetiam, corbulas Amerinas dixit Cato, ex ſalice Amerina cõtextas: iuxta

enim Ameriam Vmbriæ vrbem ſalices præſtantiſſimæ creſcere ſolebant.

Panarium, vas vimineũ, quo panes deferuntur ad menſam, qui mos adhuc hodie in pleriſque Italiæ locis perdurat. Stathius,

Hi panaria, candidáſque mappas
Subnectant, epuláſque lautiores.

Suetonius in Caligula, Sparſit & miſſilia variarũ rerum, & panaria cum obſonio viritim diuiſit. Panariolum pro eodem. Martialis,

Cum panariolis tribus rediſti.

Vannus, fœmininũ, vas latũ in cõchæ formã cõtextũ, quo frumẽti & auenæ paleę expurgant. Columella, Ipſæ autẽ ſpicæ melius fuſtibus tũdũtur, vãnis expurgãtur. nõnulí cribrũ cereale vocant.

Cophinus, quem Græci κόφινον dicũt, nos *ung cophin*, (Priſcianus corbẽ interpretatur) à leuitate dictus eſt: ſignificátque apud nos, tum vas ipſum vimineũ, tum etiam menſurã ipſam vel frumenti, vel auenæ, aut alterius rei. Iuuenalis Saty. 6,

Cum dedit ille locum cophino, fœnóque relicto.

Columella lib. 11. cap. 3, Confecta bruma ſtercoratam terram inditam cophinis obſerat.

Cumera (inquit Acron) vas ingens vimineũ vel fictile, in quo frumenta conduntur. Modo dicitur vas quod capit quinque vel ſex modios, quod lingua Sabina trimodium vocatur. Horat. in Serm.

Cur tua plus cumeris laudes granaria noſtris.

Cumerum (inquit Feſtus) vas nuptiale, à cumerarum ſimilitudine, quæ fiũt palma vel ſparto ad vſum popularem.

Infinita pene alia ſuut vaſculorum genera, quæ

hic à nobis non enumerantur hoc loco: neque enim, vt verum fateamur, nobis Latina omnia nomina, nedũ Græca ipſa vocabula ſunt vſqueadeo comperta, vt de ijs ſtatuere quidquam poſſimus. Sed neque id quidem velimus Lector, vt quæcũque præter Bayſij aut Budæi iudiciũ à nobis poſita ſunt, ea omnia arcana eſſe credas, niſi tibi exẽpla faciant ſatis. quòd ſi id quidẽ minus fecerint, nihil eſt in hoc libello, quod non tuo & eruditorum omnium iudicio ſubiaceat.

INDEX LATINARVM ET GALLIcarum dictionum, quæ in hoc libello passim consperſæ & declaratæ inueniuntur.

EXCVDEBAT ROB. STEPHANVS
PARISIIS, ANN. M.D.XXXVI.
XV. CAL. IVNII.

